

**Els músics a les sales de cinema de
la Conca de Barberà durant la primera
meitat del segle XX***

Núria Medrano i Torres

•
•
•
•
•

Els músics a les sales de cinema de la Conca de Barberà durant la primera meitat del segle XX*

Núria Medrano i Torres

nmedrano@xtec.cat

Resum: Aproximació a l'estudi dels músics i de les agrupacions instrumentals que han amenitzat les sessions de cinema –abans, durant o després de la pròpia projecció del film– a la Conca de Barberà, especialment, abans de la guerra civil.

Paraules clau: música, agrupacions instrumentals, músics, cinema mut, cinema sonor

Abstract: Approach to the study of musicians and instrumental groups that have entertained the film sessions –before, during or after the screening of the film itself– in the Conca de Barbera, especially, before the civil war.

Keywords: music, instrumental ensembles, musicians, silent films, talkies

Hom considera el 1896 com el moment de l'arribada del cinematògraf a Catalunya i ja l'any següent Fructuós Gelabert comença a enregistrar les primeres mostres del cinema català.¹ Aquest invent arrela ràpidament a tot el territori i gaudeix d'una ràpida difusió gràcies a l'interès i la curiositat que desperta. A Reus, la primera pel·lícula es presenta en una sala del Cafè París el febrer del 1897.²

Habitualment, l'establiment del cinema solia seguir tres fases: primer es presentava amb algun cinematògraf ambulant, després s'utilitzaven alguns espais provisionals i, segons l'èxit que s'obtingués, es creaven les sales permanents. De fet, cap a la dècada del 1910, va arribar als últims racons de la geografia catalana i «era estrany el poble que no disposava d'un local adaptat per a la projecció de pel·lícules. Només a Barcelona ciutat hi havia més d'un centenar de sales de cine».³ A poc a poc, el setè art s'anà consolidant arreu de la geografia catalana. Així va ser, també, a la Conca. Tot i que manca un estudi seriós i acurat de l'àmbit comarcal, procurarem fer una aproximació a les sales i als locals de projecció i la seva relació amb el fet musical.

Comprovarem com, tot i la denominació generalitzada de «cinema mut», les primeres sessions cinematogràfiques habitualment van tenir música i, de vegades, efectes sonors especials. La música sonava durant les projeccions, per emmarcar en un ambient adequat la trama de la pel·lícula, subratllar l'acció

i emmascarar el so que feien les màquines de projecció. Mentre que els principals locals de les capitals disposaven de grans orquestres, a les viles aquesta funció era duta a terme, en alguns casos, per un gramòfon –a través del qual es devien escoltar les peces de moda del moment– i, en altres, pels músics locals –sobretot els pianistes. A més a més, solia haver-hi algunes persones encarregades de realitzar els efectes especials en determinades projeccions. Així, s'utilitzaven tot tipus d'estris per reproduir sons i sorolls.

Habitualment els instrumentistes solien interpretar les peces del seu repertori que els semblaven més adequades –ballables o fragments de sarsueles i operetes– guiant-se, només, per la seva intuïció. Ningu no els havia ensenyat cap altra manera de fer-ho, tot i que potser havien sentit alguns músics en altres viles de la rodalia o durant les projeccions ambulants. Tot i així, segurament l'experiència d'anar tocant els devia permetre millorar la qualitat i l'adequació de les seves interpretacions. En la primera sessió podien provar les peces i la sincronització millorava a mesura que se succeïen les diferents tandes, encara més si era un film que haguessin acompanyat anteriorment.

No sabem quina quantitat de diners cobraven aquests músics a la Conca, però sí els de Reus on: «el Sindicat Musical de Catalunya l'any 1920 estipulava un salari mínim setmanal de 40 pessetes per als pianistes de cinema que treballassin quatre dies fixos, acompanyant només cinema; si al cinema se li afegien atraccions (pràctica comuna a l'època), [...] guanyaven 50 pessetes setmanals. [...] Fer de músic als cinemes era una feina ben pagada. La pràctica habitual era una bona apretada de mans i l'acord econòmic més profitós possible entre ambdues parts: empresari i músic. Els papers, els contractes, no es troben, no pas perquè no es conservin, sinó perquè (tret d'algun cas aïlladíssim) no se'n feien».⁴

Aquest fet, d'altra banda, era habitual no només en aquest cas.

L'arribada del cine sonor –molt esperat pel públic– repercutí en aquests músics, que van quedar-se sense aquesta ocupació.

Pel que fa als locals on es projectaven les pel·lícules, la majoria eren utilitzats, també, per fer altres activitats, ja que eren espais grans que les societats llogaven per a la realització de concerts i balls, actuacions de companyies de sarsuela, espectacles i festivals diversos i, fins i tot, mítings polítics.

Les sessions de cinema solien efectuar-se dissabte a la nit i diumenge a la tarda i, habitualment, s'hi projectaven dues pel·lícules, la segona de les quals era l'esperada pel públic. Durant la postguerra, a la mitja part i abans de poder sortir de la sala, es projectava el No-Do i en els primers anys sonava l'*Himne Nacional* –conegut com la *Marxa Reial*–, moment en què el públic assistent s'havia de posar dempeus amb el braç dret aixecat.

En alguna localitat les sessions de vegades s'anunciaven amb un pregoner que passava pels carrers. Se'n deia el títol, els noms dels artistes i es feia una petita referència a l'argument. Això no obstant, era habitual que durant la postguerra alguns dels cinemes, sobretot els de Montblanc i l'Espuga,

editessin els seus propis programes setmanals amb les pel·lícules que s'hi havia de veure.

Els diumenges, després del cine –exceptuant el període de quaresma–, es feia una sessió de ball. Segons les possibilitats econòmiques de l'entitat s'amenitzava amb una gramola o amb un grup de músics locals –de vegades només un pianista–, però els dies de festa, es contractaven orquestres foranes. Aquest ball –molt comú durant la postguerra– era, juntament amb la pròpia sessió de cinema, una de les poques distraccions setmanals dels joves.

La majoria dels pobles que disposaven de cinema procuraven unir esforços i era habitual que es passessin les mateixes pel·lícules durant el mateix cap de setmana, per tal de reduir les despeses de lloguer dels films. Així, mentre en una vila es començava per una, en la del costat es començava per l'altra i, a mesura que s'anaven acabant els rotllos de cinta, un missatger amb bicicleta les feia arribar a la localitat veïna.

Els films sonors projectats esdevindrien una de les maneres de conèixer nou repertori, tant per al públic en general com per als músics en particular. Amb l'aparició dels musicals, aquest aspecte fou molt més valorat i la interpretació de certs instrumentistes en les pel·lícules –aspecte ja comentat en un altre capítol– era pres pels músics com un model a seguir; per tant, hi ha una intensa relació entre el cinema projectat i l'evolució dels músics i les agrupacions instrumentals.

Montblanc

Sembla que el cinema arribà a Montblanc el 1899 en un carro de titellaires que, possiblement, va anar, també, per altres localitats veïnes.⁵ Cinc anys després van començar a fer-se algunes sessions als locals de l'Artesana i de Foment, que continuarien realitzant-se esporàdicament mentre aquestes entitats van existir. Així, sabem que el 1904:

els liberals de l'Artesana demanaren permís per fer una demostració de l'autèntic cinematògraf [potser abans algú havia intentat fer passar diapositives per cinema?], concedit el qual, la junta realitzà una activa propaganda, feu sortir la música pels carrers. [...] L'espectació que aital demostració cinematogràfica despertà fou enorme, omplenant-se la sala de gom a gom. Obrí la festa la Musica Vella tocant unes peces de concert, anant la primera part del programa a càrrec d'uns artistes de jocs malabars i d'acrobàcia, que foren del gust del públic, i tornant a sonar després l'orquestra.⁶

El 1907 també se'n duen a terme a la Societat Unió Republicana i segurament se'n devien celebrar en alguna altra entitat.⁷

A partir d'aquest moment i gràcies a l'èxit de públic, comença la construcció de sales destinades exclusivament a aquesta finalitat i l'inici de projeccions

de manera habitual en locals ja existents. Els citarem per ordre cronològic d'obertura.

El 1908 s'inaugurà el Cine El Jardí, al carrer Aguiló, que funcionà entre el 1908 i el 1924, tot i els diferents canvis de nom: El Jardí entre 1908 i 1918, Montblanquí entre 1918 i 1921 i El Recreo entre 1922 i 1924, quan tancà definitivament les portes per la competència amb el Cine Principal.

El Cine Principal Montblanquí –conegut com El Principal–, situat a la muralla de Santa Tecla, s'inaugurà el 1922 i restà vigent fins a mitjan anys 90, malgrat que la data de baixa oficial en el Registre Fiscal és el 31 de desembre del 1999.⁸ En el moment de construir-lo tenia un aforament per a set-centes persones, que s'amplià el 1930. Fou en aquesta sala i en aquest mateix any on arribà el cine sonor a la vila.⁹ Les dimensions del local permetien que, després de la sessió i sobretot durant els anys de la postguerra anteriors a la construcció del Casal Montblanquí, s'arrambessin les cadires i es fes ball a la mateixa sala amb alguns músics locals.

En aquests dos cinemes anteriors –especialment en el Cine Jardí–, els pianistes que solien tocar en les projeccions de cinema mut eren:

Maties Amorós Dalmau (Montblanc, 1901-1979), durant l'època que va viure a Barcelona actuava al cine del Teatre Novetats

Jaume Escoté Òdena (Montblanc, 1879-1943)

Gumersind Maseras Bertran (Montblanc, 1908-1954)

Fotografia de Maties Amorós Dalmau, amb una indumentària «a la moda» dels anys 20 del segle passat. Autor desconegut.

(Arxiu particular de Maties Amorós Cervelló, Montblanc)

Fotografia no datada de Jaume Escoté Òdena. Autor: Amer. (Arxiu particular de Teresa Blavi, Montblanc)

Fotografia no datada de Gumersind Maseras Bertran. Autor desconegut. (Arxiu particular de Maria Maseras, Montblanc)

Si aquests estaven ocupats en les orquestres, n'hi havia d'altres que tocaven de manera més esporàdica:

Josep Civit Moncusí (Barberà de la Conca, 1909 – Montblanc, 1971)

Jaume Viñas Buyó (Montblanc, 1900-1983)

Vicens Baldrich Sabaté (Montblanc, 1913-2004)

Josep M. Gomis Domínguez (Buenos Aires, 1915 – Montblanc, 1940)
 Josep Vendrell Cavaller (Montblanc, 1893 – 1930)
 Serapi Vendrell (Montblanc, 1902 – ?, ?)
 Josep Ferré Dulcet (?-?)

Allò que no sabem és a partir de quin moment comencen a amenitzar les sessions ni si tocaven en totes les pel·lícules. Per l'edat que tenien –la majoria havien nascut a final del segle XIX o a inici del segle XX– suposem que devia ser habitual la seva presència, sobretot en la dècada dels anys vint. En algunes ocasions el pianista anava acompanyat d'algun altre instrumentista. Així, ja ben entrats els anys vint, de vegades hi anava Josep Avià Vega (Montblanc, 1911-1997) amb el clarinet.

En el local de l'Artesana, on ja s'havien projectat pel·lícules esporàdicament, se n'emeteren de manera habitual amb el nom de Cine Catalunya des de final dels anys vint i fins a l'inici de la guerra, quan el local passà a ser d'ERC. S'hi projectaren tant pel·lícules mudes, acompanyades pel pianista que arribava a la vila juntament amb el film i que tocava el piano que pertanyia a la pròpia entitat, com sonores. En aquesta mateixa sala, s'ubicà –després de la guerra– el Centre d'Acció Catòlica, on es continuaren projectant pel·lícules entre començament de la dècada dels 50 i final dels 70. Aquest cinema s'anomenà Cine Ducal des del 1958 i durant els anys 60. Posteriorment, s'hi projectaren pel·lícules infantils. Com que durant la postguerra era un local que les autoritats locals havien cedit a la parròquia, mai s'hi celebrà ball posteriorment a les pel·lícules.

El Cine Kursaal es construí el 1932 a la plaça de Sant Francesc amb un aforament de nou-centes localitats i restà vigent fins al 1971. Per al ball posterior no calia bellugar cadires ja que el local constava de dos pisos: en l'inferior hi havia el cinema i en el superior, la sala de ball, on tocaven les agrupacions locals.

En el local de la plaça Castellví, conegut després com «les monges velles», s'hi projectaren també alguns films abans i després de la guerra i, posteriorment, s'hi feia cinema infantil. No s'hi feia ball.

Un cop fundat el Museu-Arxiu, el 1958, també s'hi realitzaren algunes projeccions dins el grup del Cine Club.

El Casal Montblanquí inaugurà per la festa major del 1968 el Teatre-Cinema del Casal, vigent encara avui en dia. El ball posterior es feia en altres dependències del mateix Casal.

L'Espluga de Francolí

Abans d'instal·lar-se definitivament el primer projector a l'Espluga, el 1912, es devien veure pel·lícules amb aparells ambulants. Sabem que és així a la mitja part d'una sessió de teatre del desembre del 1911.¹⁰

El primer s'instal·là al Teatre Francolí el 1912.¹¹ Es tractava d'un teatre-cinema, situat al carrer Major, remodelat i ampliat el 1930, en el qual, durant els anys de la II República es feien sessions matinals, algunes sarsueles i vetllades literariomusicals. Posteriorment, va ser confiscat per les autoritats entre el desembre del 1937 i el gener del 1939. L'any 1942 passà a ser propietat del mateix empresari que el Cine Principal de Montblanc i també fou anomenat així, vigent com a tal fins al 1984, tot i que els darrers anys ja no s'hi projectava amb tanta regularitat. Mentre ambdós van pertànyer al mateix propietari s'hi emetien les mateixes pel·lícules, creuant les bobines, la mateixa tarda, transportades en bicicleta. Tot i que s'hi havia fet algun ball al vestíbul, no s'hi ballava habitualment perquè no hi havia espai suficient.

El 1925 es començaren a projectar films al Saló Novetats, on el mateix any s'instal·là «una formosa pianola».¹² Posteriorment, aquest local seria anomenat Centre Cultural i, amb l'excepció dels tres anys de la guerra, funcionà fins a mitjan anys seixanta. No s'hi feia ball, ja que era un centre catòlic d'ideologia conservadora. Les pel·lícules que s'hi projectaven seguien una censura molt estricta.

Anteriorment a la guerra també existí el Cine Capitol, de manera que en aquell moment coexistien tres cines a l'Espluga, tot i que aquest deixà de funcionar com a cinema durant la postguerra i només s'utilitzava com a sala de ball.

És de suposar que en tots aquests cinemes s'hi projectaren pel·lícules de cine mut. Alguns cops eren acompanyades per un pianista de Vimbodí, Francesc Cuadras Cardó (Vimbodí, 1894-1980), el Cisquet sabater, que també acompanyava el cine mut vimbodinenc. Altres cops hi tocava un pianista montblanquí, de cognom Torrell, i del qual no en tenim més dades. Això no obstant, en una notícia referida als anys anteriors del 1927 llegim que «per animar una mica l'ambient, es podia acompanyar la projecció amb musiqueta, que proporcionava una pianola, la qual era una espècie de piano que reproduïa la música segons un roll de cinta de paper especial, amb foradets»;¹³ per tant, no sempre hi devia haver intèrprets en directe.

Tenim coneixement que, cap als anys trenta, un grup de músics montblanquins anaven sovint a tocar al cinema de l'Espluga. Estava integrat per:

Gumersind Maseras Bertran, piano

Josep Maseras Bertran, conegut com a Pepet Maseras (germà de l'anterior) (Montblanc, 1904 – Blancafort, 1965), violí

Josep M. Roselló Garriga (Montblanc, 1916 – Granollers, 2005), violí

Anton Guarro Cortès, (Montblanc, 1900-1950), saxòfon

Ramon Maseras Ferré, cosí germà dels Maseras anteriors (Montblanc, 1913 – Montpeller, França, 2001), bateria

Eloi Dalmau Marsal (Montblanc, 1894-1978), contrabaix

Podem imaginar que els músics locals que formaven part de la que llavors s'anomenava Quintet Jazz - Band Francolí Armònic també podien tocar-hi esporàdicament:

Frederic Torruella Codina (l'Espluga, 1873-1939), fiscorn, contrabaix, tuba i director

Frederic Torruella Damiani (l'Espluga, 1900-1965), violí, clarinet i, més endavant, saxo. Era el primer fill del director

Pasqual Torruella Damiani (l'Espluga 1902 – Reus, 1980), trompeta. Era el segon fill del director

Josep M. Torruella Damiani (l'Espluga, 1905 – Barcelona, 1986), trombó i piano. Era el quart fill del director

Josep Rosell Inglès (l'Espluga, 1903-1984), bateria. Era l'únic integrant que no pertanyia a la mateixa nissaga familiar

Aquesta agrupació havia nascut a l'Espluga cap al 1919 –el mateix any de l'inici del Quartet Amorós de Montblanc– i romangué, en diferents etapes i amb variacions en el nombre d'integrants, fins a l'any 1931. Tot i el nom oficial, el conjunt també era conegut com Els Calderers, ja que gairebé estava format íntegrament pels membres de la família Torruella i aquest era el seu ofici.¹⁴

Targeta de presentació del Quintet Jazz - Band Francolí Armònic, sense data.
(Arxiu particular de Frederic Torruella Piñol, l'Espluga de Francolí)

Alguns cops també es feia ball al Sindicat Agrícola, en la sala que anteriorment havia estat el cafè de l'entitat.

Durant la postguerra podem parlar d'algunes projeccions organitzades per la parròquia i destinades a infants i joves, però sobretot cal esmentar que aquells que assistien a la sessió de cinema del Principal podien anar als balls

posteriors de la sala del Capítol amb la mateixa entrada, ja que era dels mateixos amos i estava només habilitada per a aquests balls, que van celebrar-se fins al gener del 1953, amenitzats sempre per l'Orquestra Damians. Després, en aquesta sala només s'hi va fer ball de manera esporàdica per algunes festivitats com les festes de quintos amb l'orquestra local Jimsson o amb altres de fora de la vila.

L'any 1965, amb la fundació del Casal, es va crear el Cine del Casal, la tercera sala a l'Espluga –funcionaven, també, els cines del Principal i del Centre Cultural. Al Cine del Casal no s'hi celebrava ball ja que l'entitat disposava, a més de la sala de projeccions, d'una pista poliesportiva, on se'n feia per les festes assenyalades de manera desvinculada de les sessions de cinema. Aquest cine restà vigent fins al 2006.

Sarral

A Sarral, el més antic fou el Cine Moderno, conegut popularment pel renom del seu propietari, el Torero. S'estrenà amb pel·lícules mudes a final dels anys vint i funcionà fins a mitjan anys quaranta. Durant l'etapa del cine mut, l'encarregada de tocar el piano era la Raimundeta, la filla de l'amo. Hom recorda que hi tocava diferents peces amb la partitura il·luminada per un petit llum. És l'única dona de la qual tenim notícia que fes aquesta tasca a la Conca i considerem que devia ser un cas força excepcional a l'època.

Poc temps després, a principi dels trenta, s'inaugurà el Cine Agrícola, amb pel·lícules ja sonores. Restà vigent fins més enllà dels anys seixanta, tot i que canvià sovint de propietaris i entitats com el moviment governamental Educación y Descanso hi tingueren la seu durant uns anys. Tot i així, sempre s'hi projectaren pel·lícules i s'hi celebrà el ball posterior. En els anys anteriors a la guerra, el ball era amenitzat per un pianista, habitualment un músic de Sarral del qual desconexem les dades; a partir del 1939 eren les orquestres locals –Melódicos Jazz i Unión– les encarregades de tocar els ballables, excepte per la festa major, quan es contractaven orquestres de fora.

Durant alguns anys de la dècada dels quaranta i els cinquanta també es projectaren pel·lícules a l'anomenat «local de les monges», propietat de la parròquia, on el vicari organitzava sessions els diumenges a la nit, hora en què no hi havia mai sessió als altres cinemes. En aquest cas, és clar, no se celebraven balls posteriors.

Solivella

Les primeres notícies del cinema a Solivella les trobem per la festa major del 1907 quan es fa una «sessió de cinematògraf, gramòfon i llanterna màgica» a la seu social del local de Solidaritat Catalana.¹⁵ Possiblement alguna d'aquestes sessions estaria acompanyada per algun pianista, tot i que les dades localitzades fins ara no ens ho confirmen. Vint anys més tard, el 1927, sabem que es

projecten pel·lícules a cal Barraquetes, local on sovint se celebrava el ball de festa major, a càrrec de dos empresaris montblanquins.¹⁶ No era l'única casa particular on se n'emetien, sinó que també se'n projectaven de manera esporàdica a cal Pons, l'Hostal i cal Roig. Aquestes sessions sovint eren organitzades pels vicaris i capellans de la vila. En aquells mateixos anys, el rector –Mn. Dalmau Llevaria– projectava pel·lícules per als infants tots els diumenges a la tarda.

Algunes fonts orals apunten que després de la guerra encara s'emetien pel·lícules de cinema mut a la sala del Sindicat, acompanyades pels pianistes Domingo Iglesias Torres –el Mingo de l'Hereuet– (Solivella, 1907-1990) i Joan Iglesias Ribas –el Juanito de la Masia– (Solivella, 1923-1993) i pel bateria Francesc Sans Solé –el Paco del Peripita– (Solivella, 1925-2005). En acabar, retiraven les cadires i hi feien ball. Posteriorment s'emeteren pel·lícules sonores des del novembre del 1953 fins al maig del 1959 al local de la Cooperativa.¹⁷ Després de la projecció, s'arrambaven les butaques i se solia fer una sessió de ball amenitzada pels músics de la vila. En alguna ocasió, sobretot quan es disolgueren les orquestres locals, s'havia utilitzat una gramola per amenitzar el ball.

Vimbodí

A Vimbodí hi va haver dos cinemes. El Cine Milans –conegut popularment com cal Samarretes, pel renom del seu propietari: Isidre Dalmau– fou creat entre la dècada del 1910 i 1920 i existí fins als anys vuitanta. S'hi feia cinema mut amb l'acompanyament al piano d'Isidre Solé Amorós (Vimbodí, 1901-1975), de Francesc Cuadras –el Cisquet sabater– o de Josep Nadal Martorell –el Pep Arcís– (Vimbodí, 1889 – Valls, 1963). Algun cop hi havia algun altre instrumentista local. Després de la sessió de cinema, cada diumenge es retiraven les butaques i s'hi feia ball, sovint amenitzat pels mateixos músics. Potser el grup d'instrumentistes que apareix en la imatge del 1914 de la pàgina següent fou present en alguna d'aquestes sessions.

De la imatge anteriorment referida, sabem que el primer començant per l'esquerra és Francesc Cuadras, conegut com el Cisquet Sabaté. Dels altres, en coneixem el nom, però no podem especificar l'ordre en què estan col·locats en la imatge. Són: Joan Dolcet, Antoni Torres i Pere Fort. Destaquem la presència d'una màquina de cosir al costat de Francesc Cuadras, que era sabater. No tenim cap altra dada d'aquesta agrupació ni sabem com es deia. Dels quatre músics, Francesc Cuadras és l'únic que va tocar en una agrupació vimbodinenca durant la postguerra. Dels altres, no en tenim cap altra dada sobre la seva trajectòria musical.

Als anys cinquanta va començar a funcionar el Cine del Foment Parroquial, vigent, aproximadament, fins al 1970. Va néixer com a teatre de la parròquia i s'hi havien representat moltes sarsueles. Des del 1981 passà a l'Ajuntament, que el restaurà. Actualment, s'hi continuen projectant pel·lícules.

Grup de músics vimbodinenecs el 1914. Autor desconegut.
(Arxiu particular de Francesc Jiballí, Vimbodí)

Rocafort de Queralt

Abans de la guerra a Rocafort es projectaren pel·lícules mudes als baixos del local de Llibert Tomàs, tot i que les fonts orals consultades no recorden que ningú hi toqués el piano ni que hi hagués música de cap tipus. Ja a la postguerra, existí un cinema des de l'inici dels anys 50 fins aproximadament el 1973, anomenat Cine Rocafort, on s'hi passava el No-Do i una pel·lícula.¹⁸ És l'única localitat de les estudiades on sembla que no s'hi feia ball assíduament després de la projecció, tot i que alguns diumenges es ballava al so d'una gramola al cafè que dirigia Josep Gassull, vigent ja des del 1939.¹⁹

Blancafort

A Blancafort el 1943 s'habilità la sala de ball de la Cooperativa Agrícola com a sala de cinema i s'instal·là un equip sonor destinat a la projecció de pel·lícules, gràcies al contracte formalitzat amb l'empresari Salvador Abelló, de Montblanc.²⁰ Restà vigent fins a final dels anys 70. Després del cine s'hi solia fer una sessió de ball amb gramola, ja que els músics només es contractaven per les festes importants.

Vilaverd

A Vilaverd, a partir del 1928, s'hi projectaren pel·lícules al primer pis del Sindicat Agrícola, instal·lat llavors al carrer Major.²¹ Era una sala polivalent,

utilitzada per al ball, els espectacles i el cinema i tenia al costat la sala del cafè. Allí s'hi projectaren pel·lícules fins al 1968, amb diferents concessions a empresaris forans. En els anys cinquanta s'omplia cada diumenge i editava els seus propis programes setmanals amb les pel·lícules que s'hi havien de veure. A la mateixa sala s'hi feia el ball posterior.

Bibliografia

- ALSAMORA I JIBALLÍ, Alfons. *Vimbodí*. Valls: Cossetània, 1997.
- ARNAVAT CARBALLIDO, Albert (dir.). *Teatre Fortuny: més d'un segle*, volum I (1882-1939). Reus: Consorci del Teatre Fortuny, 1994.
- BERGADÀ ESCRIVÀ, Àngel. *Vimbodí. Estudi històric, sociològic i religiós*. Vimbodí: Parròquia de Vimbodí, 1978.
- CALBET CAMARASA, Josep M.; CALBET FONOLL, Joan. *Cent anys de teatre a l'Espluga*. Espluga de Francolí: Servei de Publicacions del Casal de l'Espluga de Francolí, 1997.
- CALBET CAMARASA, Josep M.; ROCA ARMENGOL, Jordi. *Cròniques espluguines de Ramon Dalmau i Prats a «La Renaixensa» (1881-1904)*. Espluga de Francolí: Servei de Publicacions del Casal de l'Espluga de Francolí, 1996.
- CANTÓ ESPINACH, Ramon. *Historia de la Real é Ilustre Vila Ducal de Montblanch*. Montblanc: manuscrit, 1894-1907.
- CAPDEVILA I MIQUEL, Tomàs. *Sarreal. Notes històriques de la vila*. Sarreal: Ajuntament de Sarreal, 1985. [Edició facsímil del llibre imprès l'any 1934.]
- CAPDEVILA I TORRES, Enric. «Cent anys de cinema». *Gira-sol solivellenc. Revista local d'informació i cultura*, 60 (hivern-primavera), 1995-1996, p. 26.
- CARRERAS, Antoni; ROCA, Jordi. *Breu història de l'Espluga de Francolí*. Espluga de Francolí: Associació Història de l'Espluga de Francolí i Pagès Editors, 2007.
- GÓMEZ TRAVÉ, Jaume. *Solivella 1900-1950. Diari íntim*. Solivella: Ajuntament de Solivella, 2008.
- GONZÁLEZ LÓPEZ, Palmira. *Història del cinema a Catalunya*. Barcelona: Els llibres de la frontera, 1986.
- GUAL I VILÀ, Valentí. *Guia de Rocafort de Queralt*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 1992.
- MARSAL I BONET, Antoni M. *Sarreal*. Valls: Cossetània, 1998.
- MAYAYO I ARTAL, Andreu. *La Conca de Barberà 1890-1939. De la crisi agrària a la Guerra Civil*. Montblanc: Centre d'Estudis de la Conca de Barberà, 1994.
- MEDRANO I TORRES, Núria. *Músics i ball a la Conca de Barberà. Un segle d'agrupacions instrumentals (1844-1936). Els casos de Montblanc, l'Espluga de Francolí, Sarreal i Solivella*. Valls: Cossetània, 2006.
- MOIX, Josep M. «El Teatre-cine Principal de Montblanc». *El Foradot. Revista bimestral de Montblanc*, 56 (setembre-octubre), 2009.
- MORELL I JANSÀ, Mn. Antoni. *Història de Sarreal*. Sarreal: s.n., 1975.
- PORTA I BLANCH, Josep. *Arreplec de dades per a la història de Barberà*. Barberà de la Conca: Ajuntament de Barberà de la Conca, 1984.
- PRATS I BATET, Josep M. *Blancafort*. Valls: Cossetània, 1998.
- RECASENS I LLORT, Josep. *Blancafort. Aproximació geogràfica-històrica*. Blancafort: Ajuntament de Blancafort, 1986.
- Blancafort. Aspecte social 1800-1912*. Blancafort: Ajuntament de Blancafort, 1992.
- ROCA I ARMENGOL, Jordi. *Història de l'Espluga de Francolí. Segle XIX*, volum V. Lleida: Pagès editors, 2000.
- Història de l'Espluga de Francolí. Segle XX*, volum VI. Lleida: Pagès editors, 2005.
- SOLÉ I OLIVÉ, Jaume. *Vilaverd*. Valls: Cossetània, 1999.
- VALLÈS I MARTÍ, Josep M. *L'Espluga de Francolí en els setmanaris de Montblanc (1903-1923)*. Valls: Cossetània, 2008.
- VIVES POBLET, Lluís. *Narracions històriques de la vila de Montblanch*. Montblanc: inèdit, 1959-1966.

Notes

* El text d'aquest article forma part del capítol IV de la tesi doctoral de Núria Medrano i Torres, titulada *Músics, cants i balls a la Conca de Barberà* i presentada a la Universitat Autònoma de Barcelona el desembre del 2010.

- (1) GONZÁLEZ, Palmira. *Història del cinema a Catalunya*. Barcelona: Ed. Els llibres de la frontera, 1986, p. 19 i 22.
- (2) Bona part de l'època i entrevistes a les desenes de persones que han anat aportant dades per a la recerca.
- (3) GONZÁLEZ. *Op. cit.*, p. 68.
- (4) ARNAVAT, Albert (dir.). *Teatre Fortuny: més d'un segle*, volum I (1882-1939). Reus: Consorci del Teatre Fortuny, 1994, p. 183.
- (5) MAYAYO, Andreu. *La Conca de Barberà 1890-1939. De la crisi agrària a la Guerra Civil*. Montblanc: Centre d'Estudis de la Conca de Barberà, 1994, p. 121.
- (6) VIVES, Lluís. *Narracions històriques de la vila de Montblanch*. Montblanc: inèdit, 1959-1966, p. 509.
- (7) *La Conca de Barberà. Setmanari comarcal*, 233 (28 de setembre), 1907, p. 2.
- (8) MOIX, Josep M. «El Teatre-cine Principal de Montblanc». *El Foradot. Revista bimestral de Montblanc*, 56 (setembre-octubre), 2009.
- (9) MAYAYO. *Op. cit.*, p. 121.
- (10) VALLÈS, Josep M. *L'Espluga de Francolí en els setmanaris de Montblanc (1903-1923)*. Valls: Cossetània, 2008, p. 119. Extret de *La Gazeta de la Conca*, 36 (8 de desembre), 1911.
- (11) ROCA, Jordi. *Història de l'Espluga de Francolí. Segle xx*. Lleida: Pagès editors, 2005, p. 292-293. Agraïm també especialment la col·laboració de Frederic Torruella Piñol, que ha recopilat gran part de les informacions relacionades amb l'Espluga.
- (12) *El Francolí*, 94 (15 de maig), 1925, p. 6.
- (13) *Id.*, 229 (maig), 2004, p. 30.
- (14) Per a més informació sobre les agrupacions instrumentals de l'època, vegeu MEDRANO, Núria. *Músics i ball a la Conca de Barberà. Un segle d'agrupacions instrumentals (1844-1936)*. Valls: Cossetània, 2006.
- (15) CAPDEVILA, Enric. «Cent anys de cinema». *Gira-sol solivellenc. Revista local d'informació i cultura*, 60 (hivern-primavera), 1995-1996, p. 26.
- (16) *Aires de la Conca*, 52 (9 d'abril) 1927, p. 11 i GÓMEZ, Jaume. *Solivella 1900-1950. Diari íntim*. Solivella: Ajuntament de Solivella, 2008, p. 180.
- (17) Es conserva a l'ACCB el llibre de registre de les pel·lícules exhibides a Solivella entre el novembre del 1953 i el maig del 1959. S'hi detalla el dia de projecció, el títol de la pel·lícula, el país de producció, el pas per la censura i el nom de l'empresa que l'emet: ACCB, Fons de l'Ajuntament de Solivella, Reg. 2852.1-3.
- (18) Es conserva a l'ACCB el llibre de registre de les pel·lícules exhibides a Rocafort de Queralt entre el novembre del 1953 i l'octubre del 1956 i entre el març del 1958 i el maig del 1959. S'hi detalla el dia de projecció, el títol de la pel·lícula, el país de producció, el pas per la censura i el nom de l'empresa que l'emet: ACCB, Fons de l'Ajuntament de Rocafort de Queralt, Reg. 781.
- (19) Fonts orals: Ramon Andreu i Valentí Gual.
- (20) PRATS, Josep M. *Blancafort*. Valls: Cossetània, 1998, p. 86.
- (21) SOLÉ, Jaume. *Vilaverd*. Valls: Cossetània, 1999, p. 84-85.

Rebuda: agost 2010

Valoració: Francesc Cortès i Mir (UAB)

Acceptació: octubre 2010